Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (osmo vijeće)

20. rujna 2018.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Potrošački ugovori – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe – Članak 4. stavak 2. i članak 5. – Obveza jasnog i razumljivog sastavljanja odredaba – Članak 7. – Pokretanje postupka pred sudovima osoba ili organizacija koje imaju legitiman interes zaštititi potrošače od korištenja nepoštenih odredaba – Nacionalni propis koji mogućnost udruge za zaštitu potrošača da intervenira u postupak uvjetuje pristankom potrošača – Potrošački kredit – Direktiva 87/102/EEZ – Članak 4. stavak 2. – Obveza navođenja efektivne kamatne stope u ugovoru sastavljenom u pisanom obliku – Ugovor koji sadržava samo matematičku jednadžbu za izračun efektivne kamatne stope koja ne sadržava elemente koji su potrebni za taj izračun”

U predmetu C-448/17,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Krajský súd v Prešove (Okružni sud u Prešovu, Slovačka), odlukom od 16. svibnja 2017., koju je Sud zaprimio 25. srpnja 2017., u postupku

EOS KSI Slovensko s. r. o.

protiv

Jána Danka,

Margite Danková,

uz sudjelovanje:

Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS,

SUD (osmo vijeće),

u sastavu: J. Malenovský, predsjednik vijeća, M. Safjan (izvjestitelj) i M. Vilaras, suci,

nezavisni odvjetnik: E. Tanchev,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za slovačku vladu, B. Ricziová, u svojstvu agenta,

* Jezik postupka: slovački

– za Europsku komisiju, A. Tokár i N. Ruiz García, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 4. stavka 2. i članka 7. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društva EOS KSI Slovensko s. r. o. (u daljnjem tekstu: EOS), s jedne strane, te Jána Danka i Margite Danková, s druge strane, vezano uz zahtjev za plaćanje preostalih iznosa koji se duguju u okviru potrošačkoga kredita.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 87/102

3 Članak 1. Direktive Vijeća 87/102/EEZ o usklađivanju zakona i drugih propisa država članica koji se odnose na kreditiranje potrošača (SL 1987., L 42, str. 48.), kako je izmijenjena Direktivom 98/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 1998. (SL 1998., L 101, str. 17.) (u daljnjem tekstu: Direktiva 87/102), predviđa:

„1. Ova se Direktiva primjenjuje na ugovore o kreditu.

2. Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

[…]

(d) ‚ukupni troškovi kredita za potrošača' znači sve troškove, uključujući i kamate i druge naknade koje potrošač mora platiti u vezi s ugovorom o kreditu;

(e) ‚efektivna kamatna stopa' znači ukupne troškove kredita za potrošača, izražene kao godišnji postotak ukupnog iznosa odobrenoga kredita, koji se obračunavaju u skladu s člankom 1.a." [neslužbeni prijevod]

4 Članak 1.a Direktive 87/102 propisuje:

„1. a. Efektivna kamatna stopa, izjednačujući na godišnjoj osnovi sadašnju vrijednost svih postojećih ili budućih obveza (zajmovi, otplata i naknade) ugovorenih između vjerovnika i potrošača, izračunava se u skladu s matematičkom formulom navedenom u Prilogu II.;

b. Indikativno, u Prilogu III. navode se četiri primjera izračuna.

2. U svrhu izračuna efektivne kamatne stope određuju se ukupni troškovi kredita za potrošača, kako su definirani u članku 1. stavku 2. točki (d), osim sljedećih naknada […]

[…]

4. a. Efektivna kamatna stopa izračunava se u trenutku sklapanja ugovora o kreditu, ne dovodeći u pitanje odredbe članka 3. koje se odnose na oglašavanje i oglašivačke ponude.;

b. Izračun se obavlja tako da se pretpostavlja da će ugovor o kreditu ostati valjan tijekom ugovorenog vremenskog razdoblja te da će i vjerovnik i potrošač ispuniti svoje obveze u rokovima i na datume koji su ugovoreni.

[…]

6. U slučaju ugovora o kreditu koji sadrže klauzule koje dopuštaju izmjenu kamatne stope i iznosa ili razine drugih troškova sadržanih u efektivnoj kamatnoj stopi, ali koji se ne mogu odrediti u trenutku njezina izračuna, efektivna kamatna stopa izračunava se prema pretpostavci da će kamatna stopa i ostali troškovi ostati fiksni u odnosu na početnu razinu i da će se oni primjenjivati sve do kraja ugovora o kreditu.

[…]" [neslužbeni prijevod]

5 Članak 4. te direktive u stavku 2. određuje:

„Ugovor sastavljen u pisanom obliku sadržava:

(a) naznaku efektivne kamatne stope;

(b) naznaku pod kojim se uvjetima efektivna kamatna stopa može izmijeniti;

[…]" [neslužbeni prijevod]

6 Direktiva 87/102 stavljena je izvan snage s učinkom od 11. lipnja 2010., u skladu s člankom 29. Direktive 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ (SL 2008., L 133, str. 66.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 13., str. 58.). S obzirom na datum kada su se dogodile činjenice u glavnom postupku u predmetnom slučaju primjenjuje se Direktiva 87/102.

Direktiva 93/13

7 Na temelju članka 1. stavka 2. Direktive 93/13:

„Ugovorne odredbe koje su odraz obaveznih zakonskih ili regulatornih odredaba i odredaba ili načela međunarodnih konvencija u kojima su države članice ili [Europska unija] stranke, posebno u području prijevoza, ne podliježu odredbama ove Direktive."

8 U članku 3. stavku 1. te direktive navodi se:

„Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora."

9 U članku 4. navedene direktive predviđeno je:

„1. Ne dovodeći u pitanje članak 7., nepoštenost ugovorne odredbe procjenjuje se tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.

2. Procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene."

10 Članak 5. iste direktive glasi:

„U slučaju ugovora u kojima se potrošaču sve ili određene odredbe nude u pisanom obliku, te odredbe uvijek moraju biti sročene jasno i razumljivo. Ako postoji sumnja oko značenja neke odredbe, prednost ima tumačenje koje je najpovoljnije za potrošača. Ovo pravilo o tumačenju ne primjenjuje se u kontekstu postupka utvrđenog u članku 7. stavku 2."

11 U skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba."

12 U članku 7. te direktive određuje se:

„1. U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koji prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.

2. Sredstva iz stavka 1. uključuju odredbe prema kojima osobe ili organizacije koje u skladu s nacionalnim pravom imaju legitiman interes zaštititi potrošače mogu u skladu s dotičnim nacionalnim pravom postupati pred sudovima ili pred nadležnim upravnim tijelima radi donošenja odluke o tome jesu li ugovorne odredbe sastavljene za opću upotrebu nepoštene, kako bi potom mogle primijeniti odgovarajuća i djelotvorna sredstva radi sprečavanja daljnjeg korištenja takvih odredbi.

3. Uz dužno poštovanje nacionalnih propisa, pravni lijekovi iz stavka 2. mogu odvojeno ili zajedno biti usmjereni protiv većeg broja prodavatelja robe ili pružatelja usluga iz istog gospodarskog područja, ili protiv njihovih udruga koje koriste te iste ili slične ugovorne odredbe ili koje preporučuju njihovo korištenje."

13 U članku 8. navedene direktive navodi se:

„Kako bi osigurale najviši stupanj zaštite potrošača, države članice mogu u području na koje se odnosi ova Direktiva usvojiti ili zadržati najstrože odredbe spojive s Ugovorom."

Slovačko pravo

14 Članak 53.a Občiansky zákonníka (Građanski zakonik), kojim se u nacionalno pravo prenosi članak 7. stavak 1. Direktive 93/13, zabranjuje prodavateljima robe i pružateljima usluga daljnje korištenje ugovorne odredbe za koju je sud utvrdio da je nepoštena u odluci donesenoj u okviru postupka u području prava zaštite potrošača. Tom se odredbom međutim zahtijeva da potrošač pokrene postupak ili da, ako je on tužena stranka, podnese postupovni akt.

15 Članak 93. zákona č. 99/1963 Zb., Občiansky súdny poriadok (Zakon br. 99/1963 o Zakoniku o parničnom postupku), u verziji koja se primjenjuje na činjenice u glavnom postupku (u daljnjem tekstu: Zakonik o parničnom postupku), propisuje:

„1. Osoba koja ima pravni interes u vezi s ishodom postupka može intervenirati u postupak kao intervenijent u potporu zahtjevu tužitelja ili tuženika […].

2. Pravna osoba čija je djelatnost usmjerena na zaštitu prava u skladu s posebnim propisom također može intervenirati u postupak kao intervenijent u potporu zahtjevu tužitelja ili tuženika.

3. Ta osoba može intervenirati u postupak na vlastitu inicijativu ili na zahtjev stranke koji joj je proslijedio sud. Sud odlučuje o dopuštenosti intervencije samo kada mu se u tom smislu podnese zahtjev.

4. U okviru postupka intervenijent ima jednaka prava i obveze kao stranka u postupku. Međutim, on djeluje samo u svoje ime. Ako se njegovi postupci protive postupcima stranke na čijoj strani intervenira, sud će ih ocjenjivati nakon ispitivanja svih okolnosti.”

16 U skladu s člankom 172. Zakonika o građanskom postupku:

1. Sud može, čak i bez izričitog zahtjeva tužitelja i bez saslušavanja tuženika, izdati platni nalog ako se u aktu kojim je pokrenut postupak traži utvrđivanje prava na isplatu novčanog iznosa na temelju okolnosti koje je iznio tužitelj. U platnom nalogu sud tuženiku nalaže da tužitelju u roku od petnaest dana od dana dostave tog naloga isplati dospjelo potraživanje i troškove postupka, ili da u tom roku podnese prigovor sudu koji je izdao platni nalog. Prigovor protiv platnog naloga mora biti meritorno obrazložen. […]

[…]

3. Ako sud ne izda platni nalog, on zakazuje raspravu.

[…]

7. Ako se u tužbi ističe pravo koje je djelomično očito suprotno zakonodavstvu, sud će platni nalog, uz suglasnost tužitelja, izdati samo u odnosu na dio na koji se ta suprotnost ne odnosi; nakon što je ta suglasnost dana, postupak će se nastaviti samo u odnosu na taj dio tužbe i sud neće odlučivati o njezinu preostalom dijelu. Predmet postupka ostaje i nakon izdavanja platnog naloga dio tužbe o kojem je sud odlučio izdavanjem navedenog platnog naloga; ta odredba primjenjuje se i kada je podnesen prigovor.

[…]

9. U slučaju ostvarenja prava na isplatu određenog novčanog iznosa na temelju ugovora sklopljenog s potrošačem i u slučaju kada je tuženik potrošač, sud ne izdaje platni nalog ako ugovor sadržava nepoštene odredbe.”

17 Sukladno članku 4. stavku 2. točki (g) Zakona br. 258/2001 o potrošačkom kreditiranju, koji se primjenjuje na činjenice u glavnom postupku, smatra se da ugovor o potrošačkom kreditu koji ne sadržava naznaku efektivne kamatne stope (u daljnjem tekstu: EKS) ne dovodi do obveze plaćanja kamata i troškova.

Glavni postupak i prethodna pitanja

18 J. Danko je 24. listopada 2005. s Všeobecná úverová bankom a.s. sklopio obnovljiv ugovor o potrošačkom kreditu za iznos od 30 000 slovačkih kruna (SKK) (otprilike 995 eura). Davatelj kredita je nakon toga svoju tražbinu koja je proizlazila iz tog ugovora ustupio društvu EOS, koje obavlja djelatnost naplate potraživanja.

19 Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da u ugovoru o kojem je riječ u glavnom postupku nije bio naznačen EKS i da je on sadržavao samo matematičku jednadžbu za izračun EKS-a, koja nije sadržavala elemente koji su potrebni za taj izračun.

20 Pozivajući se na to da je korisnik kredita povrijedio navedeni ugovor, društvo EOS je Okresný súdu Humenné (Općinski sud u Humennéu, Slovačka) podnio tužbu kojom traži isplatu iznosa od 1123,12 eura, uvećanog za zatezne kamate po stopi od 9,5 %. U tom pogledu to je društvo zatražilo izdavanje platnog naloga u skladu s člankom 172. stavkom 1. Zakonika o parničnom postupku, pri čemu taj ubrzani postupak obilježava činjenica da se meritorna odluka donosi bez održavanja rasprave, bez izvođenja dokaza i isključivo na temelju tvrdnji tužitelja.

21 Okresný súd Humenné (Općinski sud u Humennéu) 24. kolovoza 2012. izdao je zatraženi platni nalog. Taj nalog nije izdao sudac, nego službenik. Navedeni sud nije uzeo u obzir činjenicu da u ugovoru o kreditu o kojem je riječ u glavnom postupku nije bio naznačen EKS niti je on ispitao eventualno nepoštenu narav ugovornih odredaba.

22 Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS, slovačka udruga za zaštitu potrošača (u daljnjem tekstu: HOOS), intervenijent na strani J. Danka i M. Danková, podnio je prigovor protiv platnog naloga.

23 Rješenjem od 17. siječnja 2013. Okresný súd Humenné (Općinski sud u Humennéu) odbio je navedeni prigovor s obrazloženjem da nisu ispunjeni uvjeti kako bi HOOS mogao intervenirati u postupak s obzirom na to da potrošač nije osobno podnio prigovor.

24 Odlučujući povodom žalbe koju je podnio HOOS, Krajský súd v Prešove (Okružni sud u Prešovu, Slovačka) je rješenjem od 30. rujna 2013. ukinuo rješenje navedeno u prethodnoj točki te je Okresný súdu Humenné (Općinski sud u Humennéu) naložio da zakaže raspravu, izvede dokaze i ponovno odluči o meritumu spora nakon što provede sudski nadzor nad ugovornim odredbama ugovora o kreditu o kojem je riječ u glavnom postupku. Krajský súd v Prešove (Okružni sud u Prešovu) prihvatio je HOOS-ov prigovor s obrazloženjem da je on imao ista prava kao i potrošač – korisnik kredita te je smatrao da se postupak u glavnom predmetu ne može voditi kao ubrzani postupak s obzirom na to da se u potonjem ne provodi rasprava i ne izvode dokazi.

25 Glavni državni odvjetnik (Slovačka) podnio je Najvyšší súdu (Vrhovni sud, Slovačka) izvanrednu reviziju protiv rješenja Krajský súda v Prešove (Okružni sud u Prešovu).

26 Rješenjem od 10. ožujka 2015. Najvyšší súd (Vrhovni sud) ukinuo je rješenje Krajský súda v Prešove (Okružni sud u Prešovu) te je predmet vratio potonjem sudu na ponovno suđenje. Najvyšší súd (Vrhovni sud) utvrdio je da se svrha intervencije udruge za zaštitu potrošača može ostvariti tek nakon pokretanja postupka, to jest samo od trenutka kada potrošač podnese prigovor protiv platnog naloga.

27 Krajský se súd v Prešove (Okružni sud u Prešovu) pita je li nacionalni propis, kad je riječ o uvjetima u kojima udruga za zaštitu potrošača može intervenirati u postupak na strani potrošača u odnosu na opća pravila slovačkog prava u pogledu intervencije na strani tuženika, u skladu s načelom ekvivalentnosti predviđenim pravom Unije.

28 U tom pogledu, sud koji je uputio zahtjev ističe da, u slučaju kada potrošač koji je u postupku tuženik, u okviru postupka iz članka 53.a Građanskog zakonika čija je svrha prestanak korištenja nepoštene odredbe u ugovorima sklopljenima s prodavateljima robe i pružateljima usluga, nema odgovarajuća znanja i kada je neaktivan te kada se s njim ne može stupiti u kontakt, njegova prava ne bi se mogla na odgovarajući način zaštititi kada bi sud kojem je podnesen zahtjev za izdavanje platnog naloga trebao odustati od nadzora nepoštene naravi predmetnih odredaba.

29 Međutim, odredbe slovačkog prava ne dopuštaju udruzi za zaštitu potrošača da intervenira u postupak na strani potrošača, s obzirom na to da je njima propisano da:

– potrošač mora dati pisanu suglasnost za takvu intervenciju;

– razloge koji se navode u odgovoru na tužbu, a koje je istaknula navedena udruga, mora potvrditi i potrošač kao tuženik;

– potrošač mora dati suglasnost za to da takva udruga podnese žalbu protiv sudske odluke koja se na njega odnosi.

30 Sud koji je uputio zahtjev smatra da je u glavnom predmetu slovačko pravo primijenjeno na nepovoljniji način nego da je bila riječ o situaciji koja ne sadržava nijedan element koji ulazi u područje primjene prava Unije, suprotno sudskoj praksi iz presude od 27. veljače 2014., Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, t. 46.). Naime, u situaciji koja nije obuhvaćena područjem primjene prava Unije, postupak započinje na dan kada je nacionalnom sudu podnesen akt kojim se pokreće postupak, tako da je intervenijent ovlašten intervenirati u postupak od njegova početka.

31 Naposljetku, kad je riječ o odredbi ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku koja se odnosi na EKS, sud koji je uputio zahtjev smatra da ona nije transparentna i da je protivna prihvaćenim moralnim načelima, tako da bi se, u skladu sa slovačkim pravom, za kredit o kojem je riječ u glavnom postupku trebalo smatrati da ne stvara obvezu plaćanja kamata i troškova. Taj sud smatra da je takva sankcija proporcionalna i odvraćajuća s obzirom na zahtjeve koje je Sud postavio u presudu od 9. studenoga 2016., Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, t. 65. i 69.)

32 U tim je okolnostima Krajský súd v Prešove (Okružni sud u Prešovu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Je li u suprotnosti s načelom ekvivalentnosti iz prava Unije – u kontekstu presude [od 27. veljače 2014., Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101)] i utvrđenja [Suda] iznesenih u točki 46. [te presude] – pravni propis u području ekvivalentnosti zakonom zaštićenih interesa i zaštite prava potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi koji ne dopušta mogućnost da, bez pristanka tuženog potrošača, pravna osoba u čijoj je djelatnosti zaštita kolektivnih interesa potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi i koja teži realizaciji cilja iz članka 7. stavka 1. Direktive [93/13], prenesenog u nacionalno pravo člankom 53.a stavcima 1. i 2. Građanskog zakonika, stupi u svojstvu treće osobe (intervenijenta) u sudski postupak počevši od njegova pokretanja i da se u prilog potrošača učinkovito koristi sredstvima predlaganja i obrane u postupku, s ciljem da se u sklopu tog postupka ostvari zaštita od sustavnog korištenja nepoštenih ugovornih odredbi, dok u drugom slučaju treća osoba (intervenijent) koja u sudski postupak stupa na strani tuženika i ima interes da se postupak meritorno (s imovinske točke gledišta) riješi, za razliku od udruge za zaštitu potrošača uopće ne treba imati pristanak tuženika na čijoj se strani uključuje za sudjelovanje u sudskom postupku počevši od njegova pokretanja i za učinkovito korištenje sredstvima predlaganja i obrane u postupku koja idu u prilog tuženiku?

2. Treba li izraz ‚jasno i razumljivo sastavljene' iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, s obzirom na [presude od 30. travnja 2014., Kásler i Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) i od 23. travnja 2015., Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262)], tumačiti na način da se ugovorna odredba može

smatrati sastavljenom na način koji ‚nije jasan i razumljiv' – što ima za pravnu posljedicu da se u sudskom postupku [po službenoj dužnosti] mora ispitati je li nepoštena – i u slučaju kad je njome predviđeni pravni institut (instrument) sam po sebi složen, a prosječnom su potrošaču njezine pravne posljedice teško predvidive te je za njezino razumijevanje u pravilu potrebno savjetovanje s pravnim stručnjakom, pri čemu njegovi troškovi nisu proporcionalni s vrijednošću usluge koju potrošač dobiva na temelju ugovora?

3. Nije li u suprotnosti s pravom Unije – u slučaju kad sud odlučuje o pravima iz potrošačkog ugovora, a čije se utvrđenje traži u odnosu na potrošača koji je tužena strana, samo na temelju izjava tužitelja putem izdavanja platnog naloga u skraćenom postupku, pri čemu se u postupku uopće ne primjenjuje odredba članka 172. stavka 9. Zakonika o parničnom postupku koja isključuje mogućnost izdavanja platnog naloga u slučaju postojanja nepoštenih ugovornih odredbi u potrošačkom ugovoru – propis države članice koji, s obzirom na kratak rok predviđen za podnošenje prigovora i nemogućnost kontaktiranja ili pasivnost potrošača, udruzi za zaštitu potrošača koja je kvalificirana i ovlaštena za realizaciju cilja iz članka 7. stavka 1. Direktive [93/13], prenesenog u nacionalno pravo člankom 53.a stavcima 1. i 2. Građanskog zakonika, ne omogućava učinkovito korištenje, bez pristanka potrošača (bez izričitog protivljenja potrošača), jedine mogućnosti za zaštitu potrošača u obliku prigovora protiv platnog naloga, u slučaju kad je sud povrijedio obvezu iz članka 172. stavka 9. Zakonika o parničnom postupku?

4. Može li se u kontekstu odgovora na drugo i treće pitanje smatrati relevantnom činjenica da pravni sustav potrošaču ne priznaje pravo na obvezno pravno zastupanje i da zbog njegova nepoznavanja materije, kada ga ne zastupa pravni opunomoćenik, postoji nezanemariv rizik da se on ne pozove na nepoštenost ugovornih odredbi i da ne postupi na način da omogući stupanje u sudski postupak na svojoj strani udruge za zaštitu potrošača koja je kvalificirana i ovlaštena za realizaciju cilja iz članka 7. stavka 1. Direktive 93/13, prenesenog u nacionalno pravo člankom 53.a stavcima 1. i 2. Građanskog zakonika?

5. Nije li u suprotnosti s pravom Unije i sa zahtjevom ispitivanja svih okolnosti slučaja u smislu članka 4. stavka 1. Direktive [93/13] propis poput onoga o skraćenom postupku za izdavanje platnog naloga (članak 172. stavak 1. i sljedeći Zakonika o parničnom postupku), koji omogućuje da se (1.) trgovcu prizna pravo na novčanu tražbinu, s učinkom presude, (2.) u okviru skraćenog postupka (3.) pred upravnim službenikom sudskog tijela, (4.) samo na temelju izjave trgovca, i to (5.) bez izvođenja dokaza i u situaciji u kojoj (6.) potrošača ne zastupa pravni stručnjak (7.), a njegovu obranu ne može učinkovito preuzeti, bez njegova pristanka, udruga za zaštitu potrošača koja je kvalificirana i ovlaštena za realizaciju cilja iz članka 7. stavka 1. Direktive 93/13, prenesenog u nacionalno pravo člankom 53.a stavcima 1. i 2. Građanskog zakonika?"

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

33 Svojim prvim pitanjem, sud koji je uputio zahtjev želi znati treba li Direktivu 93/13 tumačiti na način da joj se protivi nacionalni propis poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, koji udruzi za zaštitu potrošača ne dopušta da intervenira, na strani potrošača, u postupak izdavanja platnog naloga koji se odnosi na pojedinačnog potrošača i da podnese prigovor protiv takvog naloga ako navedeni potrošač ne osporava taj nalog.

34 U tom pogledu, potrebno je istaknuti da članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 obvezuje države članice da osiguraju postojanje primjerenih i djelotvornih sredstava za sprečavanje korištenja nepoštenih odredbi u potrošačkim ugovorima. Iz članka 7. stavka 2. te direktive proizlazi da ta sredstva sadržavaju mogućnost da osobe ili organizacije koje imaju legitiman interes zaštititi potrošače postupaju pred

sudovima kako bi se utvrdilo jesu li ugovorne odredbe sastavljene za opću upotrebu nepoštene i, ako je takav slučaj, ishodila njihova zabrana (presuda od 27. veljače 2014., Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, t. 43. i navedena sudska praksa).

35 Međutim, ni Direktiva 93/13 ni direktive koje su je slijedile upotpunjujući pravni okvir zaštite potrošača ne sadržavaju odredbu koja uređuje ulogu koja se može ili treba dodijeliti udrugama za zaštitu potrošača u pojedinačnim sporovima koji se tiču potrošača. Stoga Direktiva 93/13 ne uređuje trebaju li takve udruge imati pravo intervenirati na strani potrošača u takvim pojedinačnim sporovima (vidjeti u tom smislu presudu od 27. veljače 2014., Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, t. 45.).

36 Iz toga slijedi da kada ne postoji odredba prava Unije u pogledu prava udruga za zaštitu potrošača da interveniraju u pojedinačnim sporovima koji se tiču potrošača, nacionalni pravni sustav svake države članice treba uspostaviti takva pravila u skladu s načelom postupovne autonomije, pod uvjetom međutim da ta pravila nisu nepovoljnija od onih koja uređuju slične situacije u unutarnjem pravu (načelo ekvivalentnosti) i da ne čine u praksi nemogućim ili vrlo teškim ostvarenje prava dodijeljenih pravom Unije (načelo djelotvornosti) (vidjeti u tom smislu presudu od 27. veljače 2014., Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, t. 46.).

37 Kao prvo, kad je riječ o načelu ekvivalentnosti, sud koji je uputio zahtjev navodi da su uvjeti koji prema nacionalnom propisu o kojem je riječ u glavnom postupku trebaju biti ispunjeni kako bi udruga za zaštitu potrošača mogla intervenirati povoljniji kada se tužba podnosi isključivo na temelju nacionalnog prava nego kad se ona podnosi na temelju prava Unije. Naime, dok u predmetu koji ne sadržava elemente obuhvaćene područjem primjene prava Unije postupak u skladu s nacionalnim propisom započinje na dan kada je sudu podnesen akt kojim se pokreće postupak, tako da je intervenijent ovlašten intervenirati u postupak od njegova početka, proizlazi da u glavnom predmetu, koji je obuhvaćen područjem primjene prava Unije, nasuprot tomu postupak započinje tek od trenutka kada potrošač podnese prigovor protiv platnog naloga, tako da bi predmetna udruga za zaštitu potrošača mogla intervenirati tek od trenutka kada je podnesen prigovor.

38 U tom pogledu, valja podsjetiti da poštovanje načela ekvivalentnosti zahtijeva ujednačenu primjenu nacionalnih pravila na postupke zasnovane na pravu Unije i one zasnovane na nacionalnom pravu (vidjeti u tom smislu presudu od 20. listopada 2016., Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, t. 30.).

39 Slijedom toga, to načelo treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis koji za intervenciju udruga potrošača u postupke koji su obuhvaćeni područjem primjene prava Unije postavlja nepovoljnije uvjete od onih primjenjivih u postupcima koji su isključivo obuhvaćeni područjem primjene nacionalnog prava.

40 Iako slovačka vlada u svojem pisanom očitovanju tvrdi da se neujednačena primjena nacionalnih pravila koja je odredio sud koji je uputio zahtjev ne temelji na tome je li postupak povezan s pravom Unije, nego na različitoj naravi predmetnih postupaka, ipak je na sudu koji je uputio zahtjev, koji izravno poznaje postupovna pravila koja se u njegovu unutarnjem pravnom poretku primjenjuju na tužbe, da provjeri je li načelo ekvivalentnosti poštovano u predmetu o kojem odlučuje, tako što će provesti analizu predmetnih tužbi s aspekta njihovih predmeta, uzroka i bitnih elemenata.

41 Kao drugo, kad je riječ o načelu djelotvornosti, Sud je već presudio da odbijanje intervencije udruge za zaštitu potrošača u postupak koji se tiče potrošača ne utječe na pravo te udruge na učinkovit pravni lijek za zaštitu prava koja joj se priznaju kao udruzi takve vrste, uključujući osobito pravo na kolektivnu tužbu koje proizlazi iz članka 7. stavka 2. Direktive 93/13. Osim toga, potrebno je dodati da primjenom nacionalnog prava o kojem je riječ u glavnom postupku udruga može izravno zastupati takvog potrošača u svim postupcima, uključujući postupak izvršenja, na temelju punomoći potrošača (vidjeti u tom smislu presudu od 27. veljače 2014., Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, t. 54. i 55.).

42 U tim okolnostima, ne proizlazi da se, u situaciji kao što je ona u glavnom postupku, nacionalnim propisom o kojem je riječ u glavnom postupku povrjeđuje načelo djelotvornosti u odnosu na pravo udruga za zaštitu potrošača da interveniraju u postupke koji se tiču potrošača.

43 S obzirom na sva prethodna razmatranja na prvo pitanje valja odgovoriti da Direktivu 93/13, kada se tumači u vezi s načelom ekvivalentnosti, treba tumačiti na način da joj se protivi nacionalni propis poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, koji udruzi za zaštitu potrošača ne omogućuje intervenciju, na strani potrošača, u postupak izdavanja platnog naloga koji se tiče pojedinačnog potrošača i da podnese prigovor protiv takvog naloga ako navedeni potrošač ne osporava taj nalog, u slučaju kada navedeni propis za intervenciju udruge potrošača u postupke obuhvaćene područjem primjene prava Unije zapravo postavlja nepovoljnije uvjete od onih primjenjivih u postupcima koji su isključivo obuhvaćeni područjem primjene nacionalnog prava, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

Treće, četvrto i peto pitanje

44 Svojim trećim, četvrtim i petim pitanjem, koja valja razmotriti zajedno, sud koji je uputio zahtjev želi u biti znati treba li Direktivu 93/13 tumačiti na način da joj se protivi nacionalni propis poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, koji iako u stadiju izdavanja platnog naloga protiv potrošača predviđa nadzor nepoštene naravi odredaba sadržanih u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i tog potrošača, s jedne strane, nadležnost za izdavanje tog platnog naloga povjerava upravnom službeniku suda koji nema status suca i, s druge strane, rok za podnošenje prigovora ograničava na petnaest dana te zahtijeva da se prigovor meritorno obrazloži.

45 U tom pogledu, valja podsjetiti da je djelotvornu zaštitu prava koja proizlaze iz Direktive 93/13 moguće zajamčiti samo ako nacionalni postupovni sustav u okviru postupka izdavanja platnog naloga ili postupka ovrhe platnog naloga predviđa nadzor moguće nepoštene naravi odredbi sadržanih u dotičnom ugovoru koji sud provodi po službenoj dužnosti (vidjeti u tom smislu presudu od 18. veljače 2016., Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, t. 45. i 46.).

46 Stoga, u slučaju kada nije predviđeno da sud u stadiju ovrhe platnog naloga po službenoj dužnosti provodi nadzor moguće nepoštene naravi odredbi sadržanih u dotičnom ugovoru, treba smatrati da je nacionalno zakonodavstvo takve naravi da ugrožava djelotvornost zaštite koju se htjelo pružiti Direktivom 93/13, ako se tim zakonodavstvom ne predviđa takav nadzor u stadiju izdavanja naloga ili kada je takav nadzor predviđen isključivo u stadiju prigovora protiv izdanog naloga, ako postoji nezanemariva opasnost da dotični potrošač neće podnijeti potreban prigovor bilo zbog posebno kratkog roka koji je u tu svrhu predviđen, bilo zbog troškova koje bi pokretanje postupka moglo prouzrokovati u odnosu na iznos osporavanog duga, bilo zbog toga što nacionalno zakonodavstvo ne predviđa obvezu da mu se dostave sve informacije koje su mu potrebne da odredi opseg svojih prava (vidjeti analogijom presude od 14. lipnja 2012., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, t. 54. i od 18. veljače 2016., Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, t. 52.).

47 U predmetnom slučaju, članak 172. stavak 9. Zakonika o parničnom postupku propisuje da u slučaju ostvarenja prava na isplatu određenog novčanog iznosa na temelju ugovora sklopljenog s potrošačem i u slučaju kada je tuženik potrošač, sud ne izdaje platni nalog ako ugovor sadržava nepoštene odredbe.

48 Međutim, u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku pojašnjeno je da se nacionalnim propisom nadležnost u području izdavanja platnih naloga povjerava službeniku suda koji nema status suca.

49 U tom pogledu, valja istaknuti da se očuvanje korisnog učinka Direktive 93/13 protivi tomu da nacionalni propis dopušta da se platni nalog izda a da se pritom potrošaču ni u jednom trenutku u postupku ne može pružiti jamstvo da će sudac provesti nadzor koji se sastoji u provjeri da u predmetnom ugovoru ne postoji nepoštena odredba (vidjeti u tom smislu presudu od 18. veljače 2016., Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, t. 45.).

50 Slijedom toga, okolnost da se nacionalnim propisom nadležnost u području izdavanja platnih naloga povjerava službeniku koji nema status suca ne može ugroziti očuvanje korisnog učinka Direktive 93/13 ako je propisano da sudac u stadiju ovrhe platnog naloga ili u slučaju prigovora protiv platnog naloga provodi nadzor koji se sastoji u provjeri da u predmetnom ugovoru ne postoji nepoštena odredba.

51 S obzirom na to, a kako je to navedeno u točki 46. ove presude, postojanje takvog nadzora samo u stadiju prigovora može očuvati koristan učinak Direktive 93/13 samo ako se potrošače ne odvrati od podnošenja takvog prigovora.

52 Međutim, u predmetnom slučaju, nacionalnim propisom o kojem je riječ u glavnom postupku propisan je rok od samo petnaest dana u kojem potrošač može podnijeti prigovor protiv platnog naloga te se njime zahtijeva da on svoj prigovor meritorno obrazloži.

53 Slijedom toga, zbog takvog propisa postoji nezanemariva opasnost da dotični potrošač ne podnese prigovor i da nakon toga sudac ne može po službenoj dužnosti provesti nadzor koji se sastoji u provjeri da u predmetnom ugovoru ne postoji nepoštena odredba.

54 S obzirom na ta razmatranja, na treće, četvrto i peto pitanje valja odgovoriti da Direktivu 93/13 treba tumačiti na način da joj se protivi nacionalni propis poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, koji iako u stadiju izdavanja platnog naloga protiv potrošača predviđa nadzor nepoštene naravi odredaba sadržanih u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i tog potrošača, s jedne strane, nadležnost za izdavanje tog platnog naloga povjerava upravnom službeniku suda koji nema status suca i, s druge strane, rok za podnošenje prigovora ograničava na petnaest dana te zahtijeva da se prigovor meritorno obrazloži, u slučaju kada takav nadzor po službenoj dužnosti nije predviđen u stadiju ovrhe navedenog naloga, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

Drugo pitanje

Dopuštenost

55 U svojem pisanom očitovanju slovačka vlada u biti tvrdi da je to pitanje hipotetsko s obzirom na to da bi eventualno priznanje suda koji je uputio zahtjev aktivne procesne legitimacije HOOS-a dovelo do ukidanja rješenja Okresný súda Humenné (Općinski sud u Humennéu) od 17. siječnja 2013. i vraćanja predmeta tom sudu na ponovno suđenje. Tako sud koji je uputio zahtjev ne bi odlučivao o nepoštenoj naravi predmetne ugovorne odredbe.

56 S tim u vezi valja podsjetiti da u skladu s ustaljenom sudskom praksom pitanja o tumačenju prava Unije koja uputi nacionalni sud unutar pravnog i činjeničnog okvira koji utvrđuje pod vlastitom odgovornošću i čiju točnost Sud nije dužan provjeravati uživaju presumpciju relevantnosti. Sud može odbiti odlučivati o zahtjevu za prethodnu odluku koji je uputio nacionalni sud samo ako je očito da zatraženo tumačenje prava Unije nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom spora u glavnom postupku, ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima da bi se mogao dati koristan odgovor na upućena pitanja (presuda od 21. rujna 2017., Malta Dental Technologists Association i Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, t. 28. i navedena sudska praksa).

57 Nadalje, na nacionalnom je sudu da odluči u kojem je stadiju postupka potrebno uputiti prethodno pitanje Sudu (presuda od 21. rujna 2017., Malta Dental Technologists Association i Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, t. 29. i navedena sudska praksa).

58 S obzirom na tu sudsku praksu i uzimajući u obzir odgovor na prvo, treće, četvrto i peto pitanje, valja utvrditi da je drugo pitanje dopušteno.

Meritum

59 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev želi u biti znati treba li članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 tumačiti na način da treba smatrati da je odredba ugovora o potrošačkom kreditu koja se odnosi na troškove kredita sastavljena na jasan i razumljiv način, u smislu te odredbe, u slučaju kada, s jedne strane, u tom ugovoru nije naznačen EKS i on sadržava samo matematičku jednadžbu za njegov izračun koja ne sadržava elemente koji su potrebni za taj izračun i, s druge strane, ne spominje kamatnu stopu.

60 Najprije, valja podsjetiti da članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 propisuje da se procjena o tome jesu li neke odredbe ugovora sklopljenog s potrošačem nepoštene ne odnosi ni na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene.

61 U tom pogledu, Sud je imao priliku pojasniti da se ta obveza transparentnosti ugovornih odredbi, također istaknuta u članku 5. Direktive 93/13, ne može ograničiti isključivo na razumljivost tih odredbi na formalnoj i jezičnoj razini, nego da, naprotiv – s obzirom na to da se sustav zaštite uspostavljen spomenutom direktivom temelji na ideji da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluge, osobito u pogledu razine obaviještenosti – navedenu obvezu jasnog i razumljivog sastavljanja ugovornih odredbi i, slijedom toga, transparentnosti koja se utvrđuje tom direktivom treba shvatiti u širem smislu (presuda od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 44. i navedena sudska praksa).

62 Iz toga slijedi da je za utvrđivanje je li odredba ugovora o kreditu vezana uz njegov trošak i koja se na temelju toga odnosi na glavni predmet tog ugovora jasno i razumljivo sastavljena potrebno uzeti u obzir sve odredbe prava Unije kojima se utvrđuju obveze u području informiranja potrošačâ koje se mogu primijeniti na predmetni ugovor.

63 Međutim, Sud je, kad je riječ o Direktivi 87/102, već presudio da s obzirom na cilj zaštite potrošača koji se nastoji postići tom direktivom od nepoštenih ugovornih uvjeta i kako bi mu se omogućilo da se u cijelosti upozna s uvjetima budućeg ispunjenja potpisanog ugovora prilikom njegova sklapanja, članak 4. navedene direktive zahtijeva da korisnik kredita raspolaže svim elementima koji mogu utjecati na doseg njegove obveze (presuda od 9. srpnja 2015., Bucura, C-348/14, neobjavljena, EU:C:2015:447, t. 57. i navedena sudska praksa).

64 U skladu s člankom 4. stavcima 1. i 2. Direktive 87/102, ugovor o kreditu mora biti sastavljen u pisanom obliku, pri čemu mora sadržavati naznaku EKS-a i uvjete pod kojima se potonji može izmijeniti. Člankom 1.a te direktive određeni su načini izračuna EKS-a te je u njegovu stavku 4. točki (a) pojašnjeno da se on mora izračunati „u trenutku sklapanja ugovora”. To informiranje potrošača o ukupnom trošku kredita u obliku stope koja se izračunava prema jedinstvenoj matematičkoj formuli stoga je od bitne važnosti (vidjeti u tom smislu rješenje od 16. studenoga 2010., Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, t. 69. i 70.).

65 Slijedom toga, nespominjanje EKS-a u ugovoru o kreditu može predstavljati odlučujući element u okviru analize predmetnog nacionalnog suda pitanja je li odredba tog ugovora koja se odnosi na trošak kredita jasno i razumljivo sastavljena, u smislu članka 4. Direktive 93/13. Ako to nije slučaj, taj

nacionalni sud ovlašten je ocjenjivati nepoštenu narav takve odredbe u smislu članka 3. te direktive (vidjeti u tom smislu rješenje od 16. studenoga 2010., Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, t. 71. i 72.).

66 Valja dodati da se sa situacijom nenavođenja EKS-a u ugovoru o kreditu mora poistovjetiti situacija u kojoj, kao i u predmetu o kojem je riječ u glavnom postupku, ugovor sadržava samo matematičku jednadžbu za izračun tog EKS-a koja ne sadržava elemente koji su potrebni za taj izračun.

67 Naime, u takvoj situaciji ne može se smatrati da je potrošač u trenutku sklapanja ugovora u potpunosti upoznat s uvjetima budućeg izvršenja potpisanog ugovora i da stoga raspolaže svim elementima koji mogu utjecati na doseg obveze koju je preuzeo.

68 S obzirom na prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti da članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da u slučaju kada u ugovoru o potrošačkom kreditu, s jedne strane, nije naznačen EKS i kada on sadržava samo matematičku jednadžbu za njegov izračun koja ne sadržava elemente koji su potrebni za taj izračun i, s druge strane, kada se u njemu ne spominje kamatna stopa, ta je okolnost odlučujući element u okviru analize predmetnog nacionalnog suda pitanja je li odredba navedenog ugovora koja se odnosi na trošak kredita jasno i razumljivo sastavljena, u smislu te odredbe.

Troškovi

69 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (osmo vijeće) odlučuje:

1. **Direktivu Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima, kada se tumači u vezi s načelom ekvivalentnosti, treba tumačiti na način da joj se protivi nacionalni propis poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, koji udruzi za zaštitu potrošača ne omogućuje intervenciju, na strani potrošača, u postupak izdavanja platnog naloga koji se tiče pojedinačnog potrošača i da podnese prigovor protiv takvog naloga ako navedeni potrošač ne osporava taj nalog, u slučaju kada navedeni propis za intervenciju udruge potrošača u postupke obuhvaćene područjem primjene prava Unije zapravo postavlja nepovoljnije uvjete od onih primjenjivih u postupcima koji su isključivo obuhvaćeni područjem primjene nacionalnog prava, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.**

2. **Direktivu 93/13 treba tumačiti na način da joj se protivi nacionalni propis poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, koji iako u stadiju izdavanja platnog naloga protiv potrošača predviđa nadzor nepoštene naravi odredaba sadržanih u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i tog potrošača, s jedne strane, nadležnost za izdavanje tog platnog naloga povjerava upravnom službeniku suda koji nema status suca i, s druge strane, rok za podnošenje prigovora ograničava na petnaest dana te zahtijeva da se prigovor meritorno obrazloži, u slučaju kada takav nadzor po službenoj dužnosti nije predviđen u stadiju ovrhe navedenog naloga, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.**

3. **Članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da u slučaju kada u ugovoru o potrošačkom kreditu, s jedne strane, nije naznačena efektivna kamatna stopa i kada on sadržava samo matematičku jednadžbu za njezin izračun koja ne sadržava elemente koji su potrebni za taj izračun i, s druge strane, kada se u njemu ne spominje kamatna stopa, ta**

okolnost je odlučujući element u okviru analize predmetnog nacionalnog suda pitanja je li odredba navedenog ugovora koja se odnosi na trošak kredita jasno i razumljivo sastavljena, u smislu te odredbe.

Potpisi